

Николаец Ю.А. ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ НА ДОНБАССЕ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ 50-х - начале 80-Х ГГ. XX СТ.

В статье проанализирован ход и результаты демографических процессов на Донбасе во второй половине 50-хв начале 80-х годов XX в. Автор остановился на освещении способов закрепления населения на территории териона и последствий увеличения уровня урбанизации.

Ключевые слова: демографический процесс, демографическое событие, урбанизация, оргнаборы, депортации.

Nikolayets Y.O. DEMOGRAPHIC PROCESSES ON DONBASS IN THE LATE 50'S - EARLY 80-IES. TWENTIETH CENTURY.

In the given article is analyses demographic processes in Dondas during 50's-80's. The author describe the main methods of fixing people in region and the results of increase of urbanization.

Key words: demographic process, demographic event, urbanization, recruiting, deportation.

УДК 94(477)» 19» :329. 78-053. 81

Д.О. Мельников, С.С. Плахотнюк

МОЛОДЬ УКРАЇНИ У 90-Х РР. XX СТ. : НАДІЇ І РОЗЧАРУВАННЯ

В статті робиться спроба дослідити деякі аспекти проблеми молоді України у 90-х роках XX століття, показати роль органів державної влади, молодіжних організацій в процесі соціального становлення молодого покоління.

Ключові слова: молодь, державна молодіжна політика, молодіжний рух, безробіття серед молоді, наркотики.

Молодь є надією для будь-якої країни. Не є виключенням у цьому і Україна. Дев'яності роки були для неї періодом справжнього випробування на духовну міцність, на здатність довести всім про свою причетність до тих процесів, які відбувалися в цей період в Україні.

Науковці не оминули цієї проблеми. Різні напрямки діяльності молоді досліджували М.Ф. Головатий, В.А. Головенько, О.А. Корнієвський, В.М. Соколов, В.Л. Рябіка та інші [1].

В зв'язку з цим виникає необхідність, дослідити та узагальнити найбільш важливі аспекти діяльності молоді в перше десятиріччя незалежності України.

Проголосивши себе суверенною державою взяла на себе ініціативу щодо проведення молодіжної політики. В 1991 році було створено Міністерство у справах молоді і спорту. На місцях були організовані Комітети у справах молоді при виконкомів обласних, міських і районних радах народних депутатів.

15 грудня 1992 року Верховна Рада України прийняла декларацію «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», а 5 лютого 1993 року Закон України «Про сприйняття соціальному становленню та розвитку молоді в Україні».

Перші кроки з реалізації молодіжної політики на місцях були обнадійливими. В областях були прийняті свої Концепції реалізації цієї політики. В них були закладені механізми економічного управління, яке передбачало пільгове кредитування і оподаткування всіх міроприємств, які були передбачені молодіжними програмами.

В 1997 році Кабінет Міністрів України, прийняв національну комплексну програму «Молодь України». Програма окреслила пріоритетні напрямки діяльності державних структур та громадських організацій, що працюють над вирішенням проблем молоді, визначила орієнтири для всіх, хто займається забезпеченням духовно-культурного та фізичного розвитку молоді, допомогою у становленні молоді сім'ї, профілактикою негативних явищ у молодіжному середовищі, державною підтримкою розвитку молодіжного підприємництва тощо.

Варто вказати що значна кількість документів, яка була прийнята в 90-х роках центральними і місцевими органами влади щодо молоді не отримала своєї практичної реалізації. Погіршення економічного становища, політична нестабільність в суспільстві спричинили зростання таких негативних явищ як ріст безробіття, злочинності, наркоманії,

.....
протитуції, духовного зубожіння молоді. В пошуках роботи, кращого життя, багато молодих людей покидали свою Батьківщину, виїжджали за кордон.

Разом з тим, було би несправедливо говорити про те, що крім створення державних молодіжних структур для реалізації державної молодіжної політики в Україні нічого не робилося. За рахунок державного і місцевих бюджетів тільки в 1996 році на підтримку молодіжних програм було використано 14, 5 млн. гривень. Це дало можливість забезпечити діяльність 306 центрів соціальних служб для молоді, 708 підліткових клубів по місцю проживання. Для фізичного розвитку молоді, діяльності 1400 спортивних шкіл, 35 центрів в 1996 році зарахунок бюджету було виділено 104, 8 млн. гривень, що і забезпечило їх роботу [2, с. 84]. Разом з тим, цих коштів для реалізації державної молодіжної політики було недостатньо.

Трансформаційні процеси, які розпочалися в Україні в кінці 80-х на початку 90-х років не могли не торкнутися і суспільно-політичних орієнтацій молоді. В цей період у зв'язку з необхідністю реалізації ідей перебудови прогресивна молодь створила нові альтернативні комсомолу молодіжні формування, які активно включились у суспільно-політичну боротьбу, не забуваючи при цьому відстоювати і свої професійно-молодіжні інтереси.

Найбільш активною громадською силою серед молоді на початку 90-х років було студентство. В підтвердження цього слід ілюструвати події грудня 1989 – січня 1990 рр. в студентських колективах Київського, Чернівецького та Львівського університетів. Активісти студентського руху зазначених навчальних закладів зорганізували молодь на страйки, мітинги, голодування, бойкоту занять. В цих університетах почали збирати підписи під вимогами щодо деідеологізації та демілітаризації навчального процесу. На геологічному факультеті Київського університету під вимогою скасування державного іспиту з «марксизму-ленінізму» та деідеологізації навчального процесу поставили свій підпис 90 студентів очної форми навчання. 5 січня 1990 року студенти п'ятого курсу цього факультету вдаються до страйку за відміну заліку з «радянського права». Згодом до них приєдналися студенти інших курсів факультету. Після того, як студенти фізичного факультету Київського університету провели пікетування військової кафедри, на аналогічні дії пішли студенти з Харкова, Дніпропетровська, Донецька [3, с. 77].

Активність студентської молоді зросла восени 1990 року. Це було обумовлено ускладненням політичної ситуації в Україні у зв'язку з підписанням союзного договору. Відчуваючи загострення боротьби з цього питання в парламенті, неможливості розв'язання його в інтересах суверенної держави, члени Української спілки і «Студентського братства» 2 жовтня 1990 року розпочали акцію-протест через голодування в Києві на площі Жовтневої революції (нині Майдан Незалежності). Учасники голодування (близько 300 чол.) поставили перед Верховною Радою республіки ряд вимог, в яких відстоювалися інтереси України.

На превеликий жаль студентський рух після проголошення України незалежною державою помітно пішов на спад. Причин, на нашу думку, тут декілька. По-перше, головної політичної цілі, до якої прагнув український народ, в тому числі і молодь, було досягнуто – Україна стала незалежною державою з демократичними намірами щодо подальшого розвитку. Як наслідок цього – у студентів відпала потреба боротьби, в якій би прослідковувались політичні вимоги. По-друге, відбулися кардинальні зміни і у вищих навчальних закладах. Їм було надано більше прав і можливостей у самостійному вирішенні проблем вузів. І, на кінець, третє – відсутність демократичних традицій в діяльності студентських колективів вузів України, професійної солідарності, створення місцевими органами влади, адміністраціями навчальних закладів перешкод в їх зародженні і розвитку було, як мені здається, основним в затуханні молодіжної активності.

Суспільно-політична активність молоді в кінці 80-х на початку 90-х років зумовила створення не тільки студентських організацій, але й інших молодіжних формувань. Вбачаючи в них підтримку в справі формування державної молодіжної політики в Україні Комісія Верховної Ради України у справах молоді та Міністерство України у справах молоді і спорту ініціювали створення асоціації молодіжних організацій України. Не всі молодіжні організації (на 1992 р. в Україні діяло 21 молодіжне об'єднання, які мали статус всеукраїнських або на нього претендували) підтримали цю ініціативу державних органів. Були й такі що відмовилися від вступу в цю асоціацію, вбачаючи в ній нову державну неокосомольську структуру. В

.....
противагу цьому вони утворили Коаліцію недержавних незалежницьких молодіжних організацій, до якої увійшли 11 молодіжних об'єднань України.

Ринкові відносини в економіці породили проблему безробіття. Офіційна статистика на 1 січня 1998 року свідчила, що державними службами зайнятості було зареєстровано 637067 безробітних, у тому числі молоді до 28 років - 197205 осіб, що складало 31% від усіх зареєстрованих і майже у 1,7 рази більше ніж на цей період 1996 року.

Слід вказати, що державні служби зайнятості постійно займалися питаннями працевлаштування молоді. Тільки в 1998 році за допомогою центрів зайнятості було працевлаштовано 164810 молодих людей у віці до 28 років, або на 27% більше порівняно з 1997 роком [4, с. 33].

В останнє десятиріччя ХХ століття напруженою була криміногенна ситуація в Україні. Якщо 1990 року в республіці було зареєстровано 369,8 тис. злочинів, то 1996-го - уже 617,3 тис. Це стосувалося антигромадських проявів і серед молоді та неповнолітніх. Так, рівень злочинності неповнолітніх впродовж 1986-1996 років зростав в середньому на 8,5% щорічно. Кількість неповнолітніх, засуджених за окремі види злочинів, з 1992 по 1996 рік збільшилася з 11,6 до 19,0 тис. осіб, або на 63,8% [5, с. 18].

Хоча і за останні роки десятиріччя злочинність серед молоді мала тенденцію до деякого зниження, в цілому криміногенна ситуація серед молоді була напруженою.

Загрозливого характеру набуло розповсюдження наркотичних засобів серед молоді. На кінець 1998 року в органах внутрішніх справ перебувало на обліку 75,5 тис. осіб, які припускались немедичного вживання наркотиків та психотропних речовин. Серед них 53,8 тис. осіб у віці до 30 років (це у 1,4 рази більше порівняно з 1995 роком, або у 2,4 рази більше показника 1990 року). Але за оцінками експертів їх було значно більше.

Проблема ускладнювалась ще й тим, що наркоманія спричинила правопорушення і злочини. Органами внутрішніх справ у 1998 році було зареєстровано 40,0 тис. злочинців через незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин. Із злочинів, зареєстрованих по лінії карного розшуку, наркоманами було скоєно 11951. Всього виявлено 30,7 тис. осіб, які скоїли злочини, пов'язані з наркотичними, психотропними засобами та іншими сильнодіючими речовинами, серед яких 15,9 тис. осіб - молодь. Причому, кількість таких злочинів зростає порівняно з 1990 роком у 4,7 рази [6, с. 27].

90-ті роки змінили орієнтації молоді щодо праці. Вони все більше і більше орієнтувалися на такі сфери праці, в яких би можна було більш проявити себе, заробити побільше грошей. І це закономірно, адже ринкові відносини в певній мірі поставили у відповідність процес праці і оплати. До того ж широкий вибір товарів та послуг, який з'явився в умовах ринку, зумовив збільшення бажань у молоді ними користуватися. До цього слід додати і те, що юнаки і дівчата ставали все більш прагматичними, орієнтувалися в основному на свої власні сили, прагнули самостійно завойовувати своє місце в суспільстві.

Враховуючи вимоги щодо підготовки цієї статті автори були не в змозі окреслити навіть і в обмеженій формі всі напрямки діяльності молоді в цей період. Разом з тим стаття засвідчує про складну ситуацію, в якій опинилась молодь 90-х років. Безумовно цей, як і інші прошарки населення, знаходиться в державній системі відносин, тому вирішення молодіжних проблем можливо при умові кардинальних змін у найбільш важливих сферах суспільного життя □ економіці, державному управлінні, в діях органів місцевої влади, самої молоді.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. □ К., 1993; Головенько В. А., Корнієвський О. А. Молодіжний рух: історія та сьогодення. □ К., 1994; Соколов В. М., Рябика В. Л. Молодежь України: вчора, сьогодні, завтра. □ Одеса, 1998.
2. Соколов В. М., Рябика В. Л. Молодежь України: вчора, сьогодні, завтра. □ Одеса, 1998.
3. Головенько В. А., Корнієвський О. А. Розвиток молодіжного руху України за сучасної доби. □ К., 1994.
4. Про становище молоді в Україні □ за підсумками 1997 року □ . Щорічна доповідь Президентіві України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. □ К. 1998.
5. Так само.
6. Про становище молоді в Україні □ за підсумками 1998 року □ . Щорічна доповідь Президентіві України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. □ К. 1999.

.....
Мельников Д.А., Плахотнюк С.С. МОЛОДЕЖЬ УКРАИНЫ В 90-Х ГГ. XX В. : НАДЕЖДЫ И РАЗОЧАРОВАНИЯ

В статье делается попытка исследовать некоторые аспекты проблемы молодежи Украины в 90-х годах XXвека, показать роль органов государственной власти, молодежных организаций в процес се социального становления молодого поколения.

Ключевые слова: молодежь, государственная молодежная политика, молодежное движение, безработица среди молодежи, наркотики.

Melnikov D.O., Plahotnuc S.S. UKRAINIAN YOUTH IN THE 90-IES: HOPES AND DISAPPOINTMENTS

The article attempts to examine some aspects of the youth of Ukraine in the 90s of the twentieth century, to show the role of public authorities and youth organizations in the process of social formation of a young generation.

Keywords: youth, state youth policy, youth movements, youth unemployment and drugs.

УДК 316. 3:329» 19» (477)

К.І. Левчук

ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА «ЗНАННЯ» В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА 80-Х – 90-І РР. ХХ СТ.)

Стаття присвячена проблемі розвитку товариства «Знання» в роки суспільно-політичних трансформацій України (1985 – 1996 рр.). Розкриваються основні форми і напрями діяльності, узагальнюються здобутки та проблеми товариства.

Ключові слова: просвітницька діяльність, суспільно-політичні трансформації, громадські організації, дискусійний клуб.

Проблема зміни форм і напрямів діяльності товариства «Знання» в умовах суспільно-політичних трансформацій в Україні другої половини 80-х – 90-х років ХХ ст. хоча й немає спеціальних досліджень, проте є близькою до теми діяльності національно-просвітницьких громадських організацій в зазначеному часовому проміжку, що відображено у працях В. Білецького [1], Б. Савчука [2], Я. Секо [3], с. Заремби [4], І. Місевіри [5], О. Шевчука [6] та багатьох ін.

Мета даного дослідження полягає у тому, щоб на основі нових джерельних даних зробити спробу дослідити, як відповідно до суспільно-політичних змін в Україні відбувалися зміни форм і напрямів діяльності товариства «Знання» протягом другої половини 80-х – 90-х років ХХ ст.

29 вересня 1947 року у Москві окремою Постановою Ради Міністрів СРСР затверджено статут Всесоюзного товариства по поширенню політичних та наукових знань, яке з червня 1963 року набуло назву товариство «Знання» . У Статуті новоствореної організації було відзначено, що товариство є добровільною громадською політико-просвітницькою організацією, що має намір поширення політичних та наукових знань серед населення Радянського Союзу. [7, арк. 129] Членство у товаристві «Знання» набували здебільшого фахівці з певної галузі знань, з вищою освітою та досвідом читання лекцій. Важливим напрямом діяльності товариства залишалася пропаганда марксистсько-ленінської ідеології, роз'яснення серед населення внутрішньої та зовнішньої політики Радянської держави.

В умовах радянської політичної системи товариство «Знання» справно виконувало політичне замовлення КПРС, приділяючи головну увагу пропаганді рішень з'їздів та пленумів КПРС (біля 45 відсотків тематики лекцій). Водночас значну кількість лекцій було присвячено поширенню досягнень вітчизняної та світової науки, економічних та сільськогосподарських знань, вихованню та педагогіці. [8, с. 1]На думку Б. Корольова, товариство «Знання» з моменту свого створення головну увагу приділяло освіті дорослих, чим заповнювало лакуну, яка утворювалася в результаті класичної системи навчання «школа – вуз». Товариство використовувало різноманітні методи навчання – лекторії, народні університети, тематичні вечори, вечори запитань та відповідей, зустрічі з вченими, відвідування планетаріїв тощо.